

ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΙΩΝ CYPRUS NURSES AND MIDWIVES ASSOCIATION

Ταγματάρχου Πουλιού, 1
Διαμ. 101, 1101

Λευκωσία, Τ. Θ. 24015
Κύπρος

Τηλ : + 357 22 771994

Φαξ : +357 22 771989

Email: cy.n.a@cytanet.com.cy

<http://www.cyna.org>

1, Tagmatarchou Poulou street
Appart. 101, 1101

Nicosia, P.O. Box 24015
Cyprus

Tel : + 357 22 771994

Fax : + 357 22 771989

Email: cy.n.a@cytanet.com.cy

<http://www.cyna.org>

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΑΙΩΝ / ΜΑΙΕΥΤΩΝ

ΜΑΙΕΥΤΙΚΑ ΝΕΑ

2^η Ετήσια Ενημέρωση για το Έτος 2011

Αγαπητά Μέλη του ΠΑΣΥΝΜ
Συνάδελφοι και Συνεργάτες,

Η Επιτροπή Μαιών / Μαιευτών του ΠΑΣΥΝΜ, καταρτίστηκε σε Σώμα από τον Φεβρουάριο του 2010 και έχει διανύσει το 2ο έτος δραστηριότητας με το οποίο ολοκληρώνει και τη 1^η της θητεία. Έχει πραγματοποιήσει αρκετές εκδηλώσεις σε αυτή τη διετία με βασικές τις 2 επιστημονικές ημερίδες μαιευτικής και τα 2 σεμινάρια για το μητρικό θηλασμό που συνέβαλαν στην επιμόρφωση των μελών της.

Πραγματοποίησε συναντήσεις με τους αρμοδίους φορείς για τα θέματα που απασχολούν τις μαιές, όπως η εκπαίδευση, ο τίτλος μας, η αριθμητική επάρκεια καθώς και η πλήρης αξιοποίηση της μαιίας με προώθηση τον φυσιολογικό τοκετό μέσα από την δημιουργία κέντρου φυσικού τοκετού δίνοντας επιλογή στη Κύπρια γυναίκα, μειώνοντας ταυτόχρονα και την μητρική και νεογνική θνησιμότητα. Η μαιία μέσα από την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας και την συμβουλευτική καθώς και τη διατήρηση της φυσιολογία της εγκυμοσύνης και τοκετού διασφαλίζει την αναπαραγωγική υγεία των γυναικών του νεογέννητου και των οικογενειών τους.

Επιθυμώ να ευχαριστήσω μέσα από την κάρδια μου όλα τα μέλη της Επιτροπής καθώς και το ΔΣ του ΠΑΣΥΝΜ για την αγαστή συνεργασία και στήριξη αυτά τα δυο χρόνια. Το πρώτο χαλικάκι έχει ήδη κτιστεί με την δική σας συμβολή και ευχόμαστε τα νέα μέλη της Επιτροπής που θα προκύψουν από τις εκλογές του

ΗΜΕΡΙΔΑ «ΜΗΤΡΙΚΟΣ ΘΗΛΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ»

Οι δραστηριότητες της Επιτροπής Μαιών (ΕΜ) για το 2011 άρχισαν με την ημερίδα «Μητρικός θηλασμός και επαγγελματίες υγείας». Συνδιοργανωτές ήταν η ΕΜ και ο τομέας Κοινοτικής Νοσηλευτικής του ΠΑ.ΣΥ.Ν.Μ. Η ημερίδα πραγματοποιήθηκε στο Ολυμπιακό Μέγαρο στις 7 Απριλίου 2011 υπό την αιγίδα του Έντιμου Υπουργού Υγείας κύριου Χρ. Πατσαλίδη.

Την εκδήλωση χαιρέτησαν με προσφώνηση ο έντιμος Υπουργός Υγείας κύριος Χρ. Πατσαλίδης και εκ μέρους της Επιτροπής Μαιών και του Τομέα Κοινοτικής Νοσηλευτικής η κυρία Ελένη Χατζηγεωργίου Γραμματέας της Επιτροπής Μαιών. Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΠΑΣΥΝΜ εκπροσώπησε με χαιρετισμό ο κύριος Αριστείδης Χωραττάς. Στην εκδήλωση παρέστησαν και τίμησαν με την παρουσία τους η Προϊστάμενη των Επισκεπτριών Υγείας κυρία Παναγιώτα Δημητρίου, οι Προϊστάμενες του Νοσοκομείου Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ΙΙΙ και Γενικού Νοσοκομείου Λεμεσού, κυρίες Σταυρούλα Χριστοδουλίδου και Ανδρούλα Στυλιανού. Την ημερίδα παρακολούθησαν συνολικά 120 νοσηλευτές, μαιές, επισκέπτριες υγείας και φοιτητές. Παρουσίαση του θέματος της ημέρας «Πιστοποιημένος Σύμβουλος Μητρικού Θηλασμού» έγινε από τις κες Ειρήνη Παφίτη Δημητρίου παιδίατρος, Πρόεδρος του Παγκύπριου Συνδέσμου Μητρικού Θηλασμού και Μόνικα Μιχαηλίδου Ευσταθιάδου παιδίατρο - υποψήφια Σύμβουλος Μητρικού Θηλασμού. Ακολούθησε «εργαστηριακή άσκηση στην Τεχνική Μητρικού Θηλασμού» από τις Δρ Μόνικα Μιχαηλίδου Ευσταθιάδου, Ευθυμία Πατσουράκου, Ελένη Χατζηγεωργίου, Μαρία Στυλιανού, Βασιλική Χατζηγιωνά, Σκευή Κανταρή, Αγγέλα Κυπριανού.

5^η ΜΑΪΟΥ ΔΙΕΘΝΗΣ ΗΜΕΡΑ ΜΑΙΩΝ

Το φετινό μήνυμα της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Μαιών (Δ.Σ.Μ), σηματοδότησε και πάλι την ανάγκη αριθμητικής επάρκειας των Μαιών παγκόσμια με σκοπό τη μείωση της μητρικής και νεογνικής θνησιμότητας.

Η έκθεση των Ηνωμένων Εθνών (2008) για τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας τονίζει ότι πάνω από 60% των γυναικών των αναπτυσσόμενων χωρών δεν τυγχάνουν μαιευτικής φροντίδας κατά τη γέννηση. Οι Μαιές σε όλο τον κόσμο υποστηρίζουν ότι η κάθε γυναίκα έχει δικαίωμα να γεννήσει σε ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον για την καλύτερη δυνατή υγεία της ίδιας και του παιδιού της και για αυτό τον

σκοπό έχουν συνασπιστεί παγκόσμια με Διεθνείς Οργανισμούς. Έτσι το σύνθημα που δόθηκε από την ΔΣΜ ήταν η συμβολική διαδρομή των μαιών στην χώρα τους την 5^η Μαΐου ως αρχή του ταξιδιού που θα κατάληγε στο Durban της Νοτίου Αφρικής στις 19 Ιουνίου 2011 για το Διεθνές Συνέδριο Μαιών.

Ιανουαρίου να συνεχίσουν τις προσπάθειες για την υλοποίηση των κοινών στόχων.
Συναδελφικά
Νίκη Παναγιώτου
Πρόεδρος Επιτροπής Μαιών 2010-2012.

Συμβούλιο Επιτροπής Μαιών

Πρόεδρος:

Νίκη Παναγιώτου NAM III Λοσίας

Αντιπρόεδρος:

Στέλλα Λεοντίου

NAM III Λοσίας

Γραμματέας:

Ελένη Χατζηγεωργίου ΤΕΠΑΚ

Ταμίας:

Μαρία Παναγιώτου

Γ Ν Λσου

Βοηθός Γραμματέας:

Φανή Γονατά NAM III Λοσίας

Βοηθός Ταμίας:

Ιωάννα Τιμοθέου

Γ Ν Λσου

Μέλος :

Αθηνά Καρασιαλή

NAM III Λοσίας

Μέλος:

Αγγέλα Κυπριάνου

NAM III Λοσίας

Μέλος:

Σκεύη Κανταρή

NAM III Λοσίας

Εκπροσώπηση σε διεθνή σώματα:

Διεθνής Συνομοσπονδία Μαιών

(International Council

of Midwives – ICM)

Η Κύπρος συμμετέχει στην Δ Σ Μ μέσω του Νότιου Τομέα της Ευρώπης. Η συμμετοχή σημαίνει εκπροσώπηση της ΕΜ-ΠΑΣΥΝΜ στις ετήσιες συναντήσεις του Τομέα και στην ανά τριετία γενική Συνέλευση του Συμβουλίου της ΔΣΜ. Η συνάδελφος Μαρία Παπαδοπούλου έχει εκλεγεί εκπρόσωπος των χωρών της Νότιας περιφέρειας της Ευρώπης στην ΔΣΜ για την τριετία 2011-2014.

Κατά τη περίοδο Φεβρ. 2010- Φεβρ. 2012 την Επιτροπή εκπροσώπησαν στην ΔΣΜ οι

Νίκη Παναγιώτου

Ελένη Χατζηγεωργίου.

Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Μαιών

(European Midwives Association – EMA)

Η συμμετοχή σημαίνει εκπροσώπηση της ΕΜ-ΠΑΣΥΝΜ στις ετήσιες συναντήσεις του Συνδέσμου οι οποίες γίνονται κάθε χρόνο τέλος Σεπτεμβρίου. Η Κύπρος φιλοξένησε την ετήσια Γενική Συνέλευση του EMA το 2006 στη Λάρνακα.

Εκπρόσωποι ΕΜ-ΠΑΣΥΝΜ στον ΕΣΜ κατά τη περίοδο Φεβρ. 2010- Φεβρ. 2012:

Στέλλα Λεοντίου

Μαρία Παναγιώτου

Οι Κύπριες Μαιές σαν συνοδοιπόροι, συνεργάτες και υποστηρικτές, ενίσχυσαν τον φετινό αυτό στόχο, περπατώντας συμβολικά και διακηρύσσοντας με το χέρι στην καρδιά την δική τους δέσμευση στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων ανισοτήτων που αφορούν στην μητρική και νεογνική θνησιμότητα. Πέραν των εβδομήντα Μαιών από όλη την Κύπρο και επισήμων καλεσμένων που έδωσαν το παρών τους στο ξενοδοχείο Elias Beach στην Λεμεσό, έλαβαν μέρος στην συμβολική διαδρομή, περπατώντας χέρι με χέρι, για να δοθεί το μήνυμα ενότητας της Δ.Σ.Μ. Ακολούθως σε μια εορταστική ατμόσφαιρα πραγματοποιήθηκε σύντομη παρουσίαση και ανάλυση του θέματος της ημέρας από την συνάδελφο Όλγα Κωνσταντίνου του μαιευτηρίου Λεμεσού. Κυκλοφόρησε επίσης δελτίο τύπου στα Μ.Μ.Ε με το μήνυμα της ημέρας και πραγματοποιήθηκαν διάφορες εκδηλώσεις ενημερωτικού χαρακτήρα.

τους στο ξενοδοχείο Elias Beach στην

2^η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗΣ

Η 2^η Επιστημονική Ημερίδα Μαιευτικής διεξήχθη στις 4 Ιουνίου 2011 υπό την αιγίδα του Υπουργού Υγείας Δρ Χρίστου Πατσαλίδη, στο Σιακόλει Εκπαιδευτικό Κέντρο στη Λευκωσία. Την ημερίδα τίμησαν με την παρουσία τους και προσφώνησαν ο Διευθυντής των Νοσηλευτικών Υπηρεσιών κος Αντρέας Ξενοφώντος, ο Πρόεδρος του ΠΑΣΥΝΜ κος Ιωάννης Λεοντίου. Παρέστησαν επίσης εκπρόσωπος του Κλάδου Γενικής Νοσηλευτικής ΠΑΣΥΔΥ, κος Αργυρίδης καθώς και εκπρόσωποι κοινοβουλευτικών οργανώσεων. Την ημερίδα που είχε ως θέμα «Νέες Εξελίξεις στην Άσκηση της Μαιευτικής» παρακολούθησαν λέκτορες του ΤΕΠΑΚ, παιδίατροι, 80 μαιές, νοσηλευτικοί λειτουργοί, φοιτήτριες μαιευτικής και γενικής νοσηλευτικής. Χαιρετισμό εκ μέρους της ΕΜ απηύθυνε η Πρόεδρος κα Νίκη Παναγιώτου η οποία στη συνέχεια ανέπτυξε και το θέμα της ημερίδας «Νέες εξελίξεις στην άσκηση της Μαιευτικής». Αφού τόνισε τη σημασία της πλήρους αξιοποίησης των μαιών μέσα από το σύστημα υγείας έθεσε αίτημα προς το Υπουργείο Υγείας και πρόκληση για τις μαιές την δημιουργία κέντρου φυσικού τοκετού το οποίο θα δίνει την επιλογή στην κύπρια γυναίκα για μη επεμβατικό τοκετό συμβάλλοντας παράλληλα και στη μείωση των καισαρικών τομών στο τόπο μας.

Στη συνέχεια η Dr Christine Smile – Παιδίατρος στις ΗΠΑ, Διεθνώς Πιστοποιημένη Σύμβουλος Γαλουχίας, μας παρουσίασε το θέμα “The mother – baby dance: the right brain connection” τονίζοντας τον τρόπο με τον οποίο το νεογέννητο επικοινωνεί με την μητέρα του κατά τον τοκετό και τις πρώτες ώρες ιδιαίτερα με το κέντρο του εγκεφάλου που αφορά τα συναισθήματα και την μνήμη. Στην συνέχεια παρουσιάστηκε η τεχνική έναρξης του μητρικού θηλασμού μέσα από τη φυσιολογία με την προβολή περιστατικών που είχαν μελετηθεί από την ίδια.

Ο Δρ. Βασίλειος Ραφτόπουλος – Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Νοσηλευτικής ΤΕΠΑΚ μας παρουσίασε τα αποτελέσματα έρευνας με θέμα «**Εκτίμηση του κλίματος ασφάλειας στα μαιευτικά τμήματα των δημοσίων νοσοκομείων της Κύπρου**» και η κα Αντιγόνη Ωραιοπούλου – Βιολόγος / Ψυχοθεραπεύτρια στην Ελλάδα το εργαστήριο «**Ορμόνες του τοκετού: όταν η βιολογία καθορίζει την ευτυχία στη ζωή. Βιοματικό Εργαστήριο**»

Τα πορίσματα της Ημερίδας έχουν καταγραφεί ως εξής:

- ❖ «Ο χορός μάνας – παιδιού: η σύνδεση με το δεξιό εγκέφαλο». Εξετάστηκε το πώς η αισθητηριακή επικοινωνία μεταξύ μητέρας και παιδιού συμβάλλει στη σύνδεση του δεξιού εγκέφαλου της μητέρας με το δεξιό εγκέφαλο του παιδιού της. Ειδική αναφορά έγινε στις περιοχές που εμπλέκονται με τα συναισθήματα και τη μνήμη, καθώς και το πώς αυτή η σύνδεση βοηθά τη μεταγενέστερη νευροαναπτυξιακή εξέλιξη του νηπίου.
- ❖ «Θηλασμός καθοδηγούμενος από το βρέφος». Έγινε μια σύντομη ανασκόπηση στη νευρολογική βάση της ικανότητας και συμπεριφοράς του θηλασμού μέσα από την αναθεώρηση της βιβλιογραφίας της παιδιατρικής νευρολογίας, συμπεριφοράς και ψυχο-βιολογίας. Μέσα από την προβολή βίντεο, δόθηκαν εξηγήσεις για τις ικανότητες των νεογέννητων, το ρόλο των αντανακλαστικών, τη σχέση μητέρας – βρέφους, και τη νευρο-ενδοκρινολογική βάση της συμπεριφοράς μητέρας και βρέφους και του δεσμού που αναπτύσσεται μεταξύ τους.
- ❖ «Εκτίμηση του κλίματος ασφάλειας στα μαιευτικά τμήματα των δημοσίων νοσοκομείων της Κύπρου». Το βασικό πόρισμα της έρευνας αυτής που διεξήχθη από τον Δρ Ραφτόπουλο σε συνεργασία με τον κο Νίκο Σάββα και την κα Μαρία Παπαδοπούλου με θέμα, έδειξε ότι οι μαίες με εμπειρίες αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια.
- ❖ Οι ορμόνες του τοκετού σκιαγραφούν την ζωή ενός ανθρώπου από την στιγμή που γεννιέται μέχρι την ώρα που γίνεται ο ίδιος γονιός. Ιδιαίτερη σημασία διαδραματίζει η κυκλοκίνη την πρώτη ώρα μετά τον τοκετό καθώς και ένας ήρεμος τοκετός για τον πρώιμο δεσμό ανάμεσα στη μητέρα και στο παιδί.

29^η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΜΑΙΩΝ – ICM - Στο DURBAN ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ 14-18 Ιουνίου 2011

Πραγματοποιήθηκε στις 14-18 Ιουνίου 2011, στο Durban της Νοτίου Αφρικής η τριετής γενική συνέλευση της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Μαιών. Εκπρόσωποι της Κύπρου ήταν η συν. Ελένη Χατζηγεωργίου και η συν. Μαρία Παπαδοπούλου. Συμμετείχαν 61 Σύνδεσμοι Μαιών με 118 εκπροσώπους από 55 χώρες.

Το όραμα της ΔΣΜ είναι κάθε γυναίκα να έχει τη δυνατότητα να φροντίζεται από μια ικανή μαία

και η αποστολή, η ενδυνάμωση των Μαιών με σωστή εκπαίδευση και νομοθεσία για να προσφέρουν ποιοτική φροντίδα στη μητέρα, στο νεογνό και στην οικογένεια. Για την επίτευξη αυτού του στόχου εντοπίστηκαν παράμετροι για την ρύθμιση της Μαιευτικής Εκπαίδευσης και την ενδυνάμωση των Μαιευτικών Συνδέσμων και είχαν οριστεί ομάδες για την διεξαγωγή παγκόσμιων μελετών. Η πρώτη μελέτη ασχολήθηκε με την δημιουργία Διεθνών Κατευθυντήριων Οδηγιών για την Εκπαίδευση, η δεύτερη με την διερεύνηση της νομοθεσίας που διέπει τη Μαιευτική διεθνώς, η τρίτη με την δημιουργία ερευνητικού εργαλείου για την αξιολόγηση των Συνδέσμων Μαιών (MACAT) και η 4^η με τον καθορισμό των θεμελιωδών δεξιοτήτων των μαιών.

Έχει ψηφισθεί, υιοθετηθεί και χρησιμοποιείται από όλες τις χώρες ο νέος ορισμός της Μαίας ο οποίος αναφέρει ότι: «*Η Μαία είναι το άτομο που έχει συμπληρώσει με επιτυχία το πρόγραμμα Μαιευτικής, το οποίο αναγνωρίζεται στη χώρα διαμονής της, βασίζεται στα Διεθνή πρότυπα εκπαίδευσης, νομοθετικής ρύθμισης και επαγγελματικές δεξιότητες της μαιευτικής που έχουν δημιουργηθεί από τη Διεθνή Συνομοσπονδία Μαιών, έχει αποκτήσει τα προαπαιτούμενα προσόντα, έχει άδεια άσκησης επαγγέλματος και χρησιμοποιεί τον τίτλο ΜΑΙΑ.....*»

Σύμφωνα με τον καινούριο ορισμό αναμένεται η μαία να έχει το ίδιο εννοιολογικό πλαίσιο σε όλες τις χώρες..

Ο Thomas Levinski επιστημονικός σύμβουλος της ΔΣΜ είχε οριστεί υπεύθυνος για τη δημιουργία των μελλοντικών στόχων της τριετίας και με τη βοήθεια των εκπροσώπων είχαν αναρτηθεί οι ακόλουθοι στόχοι:

1. Να αναπτυχθεί ο ρόλος των Μαιών ως συνήγοροι των γυναικών και της οικογένειας
2. Να τεθούν σε εφαρμογή οι βασικοί πυλώνες «Εκπαίδευση, Νομοθεσία και Σύνδεσμοι»
3. Να βελτιωθεί η επικοινωνία μεταξύ των χωρών
4. Να προωθηθεί η Μαιευτική έρευνα.

Επιπλέον αναθεωρήθηκαν έξι πολιτικές θέσεις

1. Σωστή χρήση της καισαρικής τομής.
2. Προγραμματισμός και ενίσχυση των Μαιευτικών και Αναπαραγωγικών Υπηρεσιών.
3. Αντιμετώπιση του Ακρωτηριασμού των Γεννητικών Οργάνων.
4. Τοκετός στο σπίτι.
5. Οικογενειακός Προγραμματισμός

6. Έκθεση Εμπορίου

και ετοιμάστηκαν άλλες δύο για περαιτέρω ενδυνάμωση των μαιών

1. Την πρόληψη δημιουργίας του συριγγίου.
2. Οδηγίες για τη φυσιολογία του τρίτου σταδίου τοκετού.

Στην συνέχεια έγινε εκλογή νέων μελών της ΔΣΜ. Πρόεδρος επιλέγηκε η Frances Day-Stirk από Ηνωμένο Βασίλειο και ταμίας η Maria Van Huis από Ολλανδία. Η συν, Μαρία Παπαδοπούλου εκλέγηκε μέλος του Σ.Δ της ΔΣΜ ως εκπρόσωπος των χωρών της Νότιας Ευρώπης. Η συνάδελφος είχε προταθεί από τον προκάτοχο της Vitor Varella και ο ΠΑΣΥΝΜ στήριξε την εκλογή της που πραγματοποιήθηκε στη γενική συνέλευση στο Durban. Η θητεία διαρκεί τρία χρόνια μέχρι την επόμενη γενική συνέλευση που θα γίνει στη Τσεχία το 2014. **Συγχαίρουμε ιδιαίτερα την συνάδελφο κα Μαρία Παπαδοπούλου και ευχόμαστε κάθε επιτυχία στο έργο που έχει αναλάβει.**

Μετά τη Γενική Συνέλευση ακολούθησε το 31^ο Παγκόσμιο Μαιευτικό Συνέδριο Μαιευτικής από 19- 24 Ιουνίου 2011.

Η Κύπρος συμμετείχε για δεύτερη φορά με 10μελή αποστολή μαιών.

Τα θέματα του συνεδρίου παρουσίασαν ενδιαφέρον και φάνηκε η διεθνής κινητοποίηση των μαιών για υποστήριξη της γυναίκας για το φυσιολογικό τοκετό και το μητρικό θηλασμό

ΕΤΗΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΜΑΙΩΝ – ΕΣΜ (11)

- European Midwives Association –EMA

Η ετήσια συνάντηση των Μαιών της Ευρώπης πραγματοποιήθηκε την Φλωρεντία της Ιταλίας στις 23-24 Σεπτεμβρίου του 2011. Οι εκπρόσωποι της Κύπρου κα Στέλλα Λεοντίου και κα Μαρία Ιαναγιώτου συμμετείχαν με άλλους αντιπροσώπους, 22 χωρών πλήρες μέλη. Αρχικά εγκρίθηκαν τα πρακτικά συνάντησης της Στοκχόλμης και τέθηκαν θέματα που προέκυψαν από αυτά.

Αναπτύχθηκε το θέμα που μαστίζει την Ιταλική Μαιευτική κοινότητα και όλη την κοινωνία ευρύτερα και που είναι τα ολοένα αυξανόμενα ποσοστά Καισαρικών Τομών (Κ/Τ), από τον Bruno Rusticelli Γυναικολόγο –Μαιευτήρα. Φάνηκε ότι η Κ/Τ είναι μια κοινωνικοοικονομική πράξη και κύριοι λόγοι είναι η κλινική απόφαση και η μητρική επιθυμία .

Ακολούθησε αναφορά από την πρόεδρο Mervi Jokinen, για τις δραστηριότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση-ΕΕ, την Anita Brelec (μέλος Δ.Σ) η οποία παρουσίασε τις εξελίξεις τις ιστοσελίδας και νέων επιστολόχαρτων και πινάκων προβολής για τις ανάγκες παρουσίασης της EMA και την Όλγα Αρβανιτίδου (ταμίας Δ.Σ), η οποία παρουσίασε τα οικονομικά του συνδέσμου.

Η EMA συμμετέχει στην επιτροπή της ΕΕ για την στρατηγική περιορισμού της κατανάλωσης αλκοόλης και καπνού. Το 2008 δεσμεύτηκε να παρακολουθεί και να δίνει αναφορά για την κατάσταση όσον αφορά τα ποσοστά κατανάλωσης αλκοόλης και καπνού κατά την περίοδο της εγκυμοσύνης σε μια προσπάθεια περιορισμού της. Επίσης δεσμεύτηκε να συνοψίσει αναφορές από τις χώρες μέλη για ποσοστά περιστατικών με καταστάσεις που αφορούν στην κατανάλωση αλκοόλης κατά την περίοδο προ και μετά σύλληψης.

Με την αλλαγή του καταστατικού τονίστηκε ότι μέλη της EMA είναι οι αυτόνομοι μαιευτικοί σύνδεσμοι ή οργανισμοί ή επιτροπές που λειτουργούν αυτόνομα σε βάση πολυεπαγγελματικού συνδέσμου. Οι κανονισμοί μπορούν να αναθεωρούνται σε Γενικές Συνελεύσεις της EMA.

Η EMA διεξήγαγε έρευνα που αφορούσε την περίοδο του τοκετού με ερωτηματολόγια που στάλθηκαν στις 24 χώρες που εκπροσωπούν 78000 μαιές από τις 180000 που εργάζονται στην Ευρώπη. Γίνονται 5622700 περίπου τοκετοί ανά χρόνο. Η επεξεργασία δεδομένων έγινε στο πρόγραμμα excel. Τα αποτελέσματα είχαν ως εξής:

- Φυσιολογικοί τοκετοί 86-50% με μέσο όρο 65%
- Καισαρικές τομές 15-50% με μέσο όρο 25%
- Δωρεά φροντίδα από μαιές και μαιευτήρες σε επίτοκες 87%
- Οι μαιές είναι οι επαγγελματίες κλειδί που αποφασίζουν αν η γυναίκα είναι σε τοκετό 83%
- Οι μαιές πραγματοποιούν τον τοκετό 83%
- Αυξημένα ποσοστά παρεμβάσεων: καρδιοτοκογραφίας, περιναιοτομίας, πρόκλησης τοκετού και ενεργού τρίτου σταδίου τοκετού με χορήγηση ωκυτοκίνης και εργομετρικής, αποκοπής ομφάλιου λώρου μετά την γέννηση του νεογνού.

- Το περιβάλλον στο οποίο η επίτοκος δέχεται την φροντίδα διαφοροποιεί την ίδια την φροντίδα.
- Υπάρχει η ανάγκη να υπάρξουν κέντρα τοκετού, τοκετοί στο σπίτι, και εναλλακτικές μέθοδοι ανακούφισης του πόνου στην επίτοκο για τοκετό.
- **Συμπερασματικά!** υπάρχει η ανάγκη για την ύπαρξη μαιευτικών κατευθυντήριων οδηγιών.

Έγινε αναφορά στο ρόλο των μαιών σε σχέση με την μείωση των ποσοστών της Κ/Τ:

- 39.2% των επαναλαμβανόμενων ΚΤ και 6.8% των πρωτότοκων που υποβάλλονται σε Κ/Τ δεν είναι απαραίτητα.
- Μακροπρόθεσμες και βραχυπρόθεσμες επιπλοκές Κ/Τ: επιπωματικός πλακούντας, υστερεκτομή, αιμορραγίες, θρομβώσεις κλπ
- Αύξηση των Κ/Τ λόγω: μεγάλης ηλικίας των γυναικών κατά την έναρξη εγκυμοσύνης, της πολύτιμης εγκυμοσύνης και της εξωσωματικής γονιμοποίησης σε προβλήματα γονιμότητας, της πρόκλησης τοκετού ή της αποτυχίας της.

Απαιτείται τεράστια προσπάθεια εκ μέρους των μαιών να ενδυναμώσουν και να πληροφορήσουν τις γυναίκες στο να αλλάξουν την νοοτροπία που ακολουθείται τα τελευταία χρόνια και οδήγησε τις γυναίκες να πιστεύουν ότι η Κ/Τα, μια ιατροκεντρική πράξη είναι ασφαλέστερη μιας φυσιολογικής κατάστασης –φυσιολογικού τοκετού.

Οι γυναίκες πρέπει:

- να είναι στην αίθουσα τοκετού μόνο αν είναι σε τοκετό και όχι πιο νωρίς
- να εξωθούν μόνο αν το νιώθουν και να αποφεύγεται η επισκληρίδιος αναισθησία η οποία προκαλεί παράταση 2 σταδίου
- να μην γίνεται χρήση συνεχούς καρδιοτοκογραφίας (ΚΤΓ), αλλά να εφαρμόζεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις και σύμφωνα με τις κλινικές κατευθυντήριες οδηγίες.

Παρεμβάσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην μείωση των Κ/Τ:

- ο εξωτερικός μετασχηματισμός σε ισχιακή προβολή
- η συνεχής υποστήριξη κατά την διάρκεια τοκετού (προ κατά και μετά τον τοκετό, από την ίδια μαιά κατέδειξε ταχύτερη πρόοδο τοκετού και πτώση στα ποσοστά Κ/Τ
- η χρήση παρτογράμματος με 4ωρη γραμμή δράσης,
- λήψη εμβρυϊκού αίματος σε περίπτωση μη καθησυχαστικού ΚΤΓ προ της διεξαγωγής ΚΤ υποστήριξη των γυναικών που θέλουν Φ/Τ μετά από Κ/Τ
- μαθήματα αναπνοών χαλάρωσης και προετοιμασίας κατά τον τοκετό.

Στην συνέχεια ορίστηκαν τρεις ομάδες για συζήτηση των πιο κάτω θεμάτων:

1. **Κέντρα Τοκετού:** Θέση της EMA είναι ότι κάθε επιλογή της μαιάς, σαν επαγγελματίες υγείας που φροντίζει ειδικά μίαν επίτοκο, πρέπει πρώτα από όλα να παρέχει ασφάλεια σε αυτή και στην γυναίκα. Η απαραίτητη νομοθεσία, η ακριβής καταγραφή στοιχείων, η ενδεδειγμένη αξιολόγηση κάθε γυναίκας ξεχωριστά σύμφωνα με διεθνής κλίμακες αξιολόγησης επικινδυνότητας εγκυμοσύνης, η σωστή στελέχωση, οι υπηρεσίες και η προσβασιμότητα του συστήματος υγείας είναι τα απαραίτητα στοιχεία που αποτελούν προϋπόθεση για αλλαγές και επιλογές στην φροντίδα υγείας.

2. **Φροντίδα κατά τον τοκετό και οι σχετικές κατευθυντήριες οδηγίες:** Οι κατευθυντήριες οδηγίες αναπτύσσονται ανάλογα με το που λαμβάνει μέρος η μαιευτική πρακτική (χώρα, σπίτι, κέντρο τοκετού, νοσοκομείο) και πρέπει να αποτελούν την βάση για την ανάπτυξη προτύπων. Τα πρότυπα ποιότητας είναι εναρμονισμένα με τα κλινικά πρότυπα στο διεθνή χώρο και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ανάλογα με την μαιευτική πρακτική του κάθε τόπου και πάντα σε σχέση με τις οδηγίες. Στρατηγική της EMA πρέπει να είναι: «Η ενδυνάμωση των μαιών μέσω της επιστημονικά τεκμηριωμένης φροντίδας και μέσω της έρευνας».

3. **Το χάσμα μεταξύ θεωρίας και πράξης στην Μαιευτική:** συχνά οι ηγέτες μιας κλινικής είναι Γιατροί ή Νοσηλευτές και όχι Μαιές και συνεχώς ανατρέχουν στο παρελθόν αναφέροντας ότι συνήθως έτσι γίνεται. Οι γυναίκες δεν εμπλέκονται στην φροντίδα τους, οι διδάσκοντες δεν έχουν επαφή με την κλινική πρακτική και το αντίθετο, αλλά και πολλές φορές δεν έχουν και τα κατάλληλα προσόντα.

Λύσεις που δόθηκαν στα πιο πάνω θέματα:

- **Εθνικές κατευθυντήριες οδηγίες, κλινικές κατευθυντήριες οδηγίες για φοιτητές, δυνατοί μαιευτικοί σύνδεσμοι, δυνατοί κλινικοί ηγέτες στην μαιευτική, συνεχή διαχρονικά προγράμματα εκμάθησης, εναλλαγή πρακτικής και λέκτορες που να είναι και πρακτικά ικανοί να εξασκήσουν την μαιευτική.**
- **Στρατηγικός στόχος της EMA είναι να αξιολογήσει τις έρευνες και να τις αναρτήσει στον ιστοχώρο, να διοργανώσει φοιτητικά συνέδρια με πρακτικά φοιτητικά εργαστήρια, να εμπλέξει και να πληροφορήσει τις γυναίκες και να πάρει συστάσεις από διάφορες κατευθυντήριες οδηγίες.**

Το επόμενο εκπαιδευτικό της EMA θα διοργανωθεί από τον Ολλανδικό Σύνδεσμο Μαιών με θέμα *Ηγεσία και Εκπαίδευση* στο Μάαστριχτ της Ολλανδίας το Νοέμβριο του 2013. Η πρόταση της Ολλανδίας υποστηρίχτηκε και από τις 22 χώρες μέλη.

Οι χώρες (8) οι οποίες έχουν καταστατικό με τις ικανότητες των μαιών και κατευθυντήριες οδηγίες δεσμευτήκαν να τις μεταφράσουν στην αγγλική γλώσσα και να τις στείλουν στην EMA και σε συνεργασία με την ΔΣΜ να υπάρξει ένα διεθνές έγγραφο που να αναφέρεται στις απαραίτητες ικανότητες των μαιών

Αποχώρησαν 3 μέλη του ΔΣ (μέλος, ταμίας, γραμματέας) και υπήρξαν 2 αιτήσεις (μέλος, γραμματέας). Στη θέση του γραμματέα εκλέγει ο Joeri Vermeulen από το Βέλγιο και νέο μέλος η Ewa Matintura από την Φινλανδία. Λόγω μη ένδειξης ενδιαφέροντος για την θέση του ταμιά του Δ.Σ, η θέση αυτή θα πηγαίνει εκ περιτροπής σε όλα τα μέλη του Δ.Σ της ΕΜΑ.

Η επόμενη ετήσια συνάντηση των αντιπροσώπων των χωρών μελών της ΕΜΑ θα πραγματοποιηθεί στο Παρίσι στις 28-29 Σεπτεμβρίου του 2012 και το 2013 ψηφίστηκε να πραγματοποιηθεί στην Κροατία.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΗΤΡΙΚΟ ΘΗΛΑΣΜΟ

Παγκόσμιος Ταυτόχρονος Μητρικός θηλασμός – World Alliance for Breast Feeding Action-WABA

Η Επιτροπή Μαιών/Μαιευτών σε συνεργασία με τον Παγκύπριο Σύνδεσμο «Μητρικός Θηλασμός Δώρο Ζωής» οργάνωσαν κοινές εκδηλώσεις για το Μητρικό Θηλασμό 2011. Οι εκδηλώσεις μητρικού θηλασμού στη Κύπρο πραγματοποιήθηκαν μέσα στον Οκτώβριο και ολοκληρώθηκαν την 1^η εβδομάδα του Νοέμβρη του 2011 με θέμα **"Μίλα μου! Θηλασμός - μια τρισδιάστατη εμπειρία!"** και είχε επίκεντρο τη συμμετοχή και την κινητοποίηση των νέων γενεών στη στήριξη του θηλασμού.

Οι εκδηλώσεις ξεκίνησαν με Διάσκεψη Τύπου η οποία πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Υγείας- ΥΥ, την Τρίτη **4 Οκτώβριου 2011** σε συνεργασία με τις Νοσηλευτικές Υπηρεσίες του ΥΥ. Στη διάσκεψη παρευρεθήκαν Λειτουργοί του ΥΥ, συνάδελφοι του κλινικού χώρου και εκπρόσωποι του Τύπου οι οποίοι ενημερώθηκαν για τις εκδηλώσεις από την Πρόεδρο του συνδέσμου «Δώρο Ζωής» κα Ειρήνη Παφίτη. Το θέμα της Παγκόσμιας Εβδομάδας Μητρικού θηλασμού **"Μίλα μου! Θηλασμός - μια τρισδιάστατη εμπειρία!"** εκπονήθηκε από την Πρόεδρο της Επιτροπής Μαιών κα Νίκη Παναγιώτου. Εκ μέρους του ΥΥ και Σταύρου Μαλά ανέγνωσε χαιρετισμό η Δρ Όλγα Καλακούτα. Ο Υπουργός Υγείας μέσα από τον χαιρετισμό του εκδήλωσε την ευαισθησία και το ενδιαφέρον του στα θέματα της μητρότητας και του μητρικού θηλασμού βάζοντας όλες τις εκδηλώσεις υπό την αιγίδα του υπουργείου υγείας.

Στα πλαίσια της ενημέρωσης των ΜΜΕ είχε εγκαινιαστεί καμπάνια ενημέρωσης των νέων με διαλέξεις σε όλους τους τεταρτοετής φοιτητές των Πανεπιστημίων μας. Σχετική επιστολή στάλθηκε σε όλα τα πανεπιστήμια για τον προγραμματισμό των διαλέξεων. Η πρώτη διάλεξη πραγματοποιήθηκε σε

φοιτητές του ΤΕΠΑΚ τμήματος νοσηλευτικής στις **7 Οκτώβριου 2011** από την συνάδελφο κα Βασιλική Χατζηγιαννά. Επίσης ετοιμάστηκε και σχετικό έντυπο υλικό το οποίο δίνεται παράλληλα με την διάλεξη στους φοιτητές.

Ο **«ταυτόχρονος μητρικός θηλασμός»** οργανώθηκε για 4^η χρονιά και για πρώτη χρονιά από κοινού με την Επιτροπή Μαιών. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε το Σάββατο **8 Οκτωβρίου 2011** από τις 10 το πρωί μέχρι τις 13:00 στο Πολιτιστικό Κέντρο της Ιεράς Μονής Κύκκου στον Αρχάγγελο. Συμτείχαν 228 μαμάδες οι οποίες θήλασαν 239 μωρά στις 11 το πρωί για ένα λεπτό. Χαιρετισμό προς τις θηλάζουσες μητέρες απηύθυνε η Πρόεδρος του Παγκυπριου Συνδέσμου Μητρικός Θηλασμός Δώρο Ζωής κα Ειρήνη Παφίτου. Την εκδήλωση τίμησε με την παρουσία τους ο πατήρ Παρασκευάς ο οποίος απηύθυνε χαιρετισμό εκ μέρους του Μητροπολίτη Κύκκου και Τυλληρίας κκ Νικηφόρου του οποίου η εκδήλωση τελείτο υπό την αιγίδα του. Συμτείχαν επίσης πολλοί εθελοντές μεταξύ των οποίων και 15 μαίες. Στο προαύλιο του πολιτιστικού κέντρου λειτούργησαν διάφορα περίπτερα όπου στήριξαν την εκδήλωση και απασχόλησαν τα μικρά παιδιά. Κέντρα θηλασμού λειτούργησαν σε όλες τις πόλεις της Κύπρου.

Στις **22-23 Οκτωβρίου 2011** διοργανώθηκε το Εκπαιδευτικό Σεμινάριο για επαγγελματίες υγείας με θέμα τον μητρικό θηλασμό στην αίθουσα Ελπίδας Σιακόλα στο Σιακόλειο Εκπαιδευτικό Κέντρο Υγείας. Τρεις καταξιωμένες επιστήμονες από Ελλάδα, η κα Μεξη, παιδίατρος, η κα Τασιοπούλου και Κύρκου, μαίες, σε συνεργασία με συναδέλφους από την Κύπρο στήριξαν με τις παρουσίες τους το διήμερο σεμινάριο το οποίο συνέβαλε στην επιμόρφωση των επαγγελματιών υγείας σε θέματα μητρικού θηλασμού. Χαιρετισμό εκ μέρους του Διευθυντή των Νοσηλευτικών Υπηρεσιών απεύθυνε η συνάδελφος Χριστίνα Ευσταθίου Λειτουργός Νοσηλευτικών Υπηρεσιών του ΥΥ. Η είσοδος ήταν δωρεάν και το παρακολούθησαν 135 σύνεδροι,

νοσηλευτές, επισκέπτριες υγείας, φοιτητές, παιδίατροι, γυναικολόγοι και μαίες οι οποίες αριθμούσαν γύρω στις 60.

Κατά την διάρκεια του μήνα εκδηλώσεων, είχαμε προσκληθεί από διάφορα ΜΜΕ σε προγράμματα τώτων τηλεοπτικά όσο και ραδιοφωνικά όπου είχαμε την ευκαιρία να δώσουμε στο κοινό περαιτέρω πληροφορίες για τα καλά του μητρικού θηλασμού. Ταυτόχρονα εκπονήθηκαν σε όλες τις πόλεις ομιλίες και παρουσιάσεις για το μητρικό θηλασμό και από μέλη του συνδέσμου «Δώρο ζωής» και από μαίες μέλη του ΠΑΣΥΝΜ. Στο

Νοσοκομείο Λεμεσού, με συμμετοχή πέραν των 60 γυναικών και μαιών παρουσιάστηκε το θέμα του ΜΘ, από τις μαίες, Ελπινίκη Σταυρινίδου και Ευαγγελία Βανέζη, και προσφέρθηκαν ελαφρά σνακ και ροφήματα σε όλους. Στο Μακάριο Νοσοκομείο η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2011 η ώρα 5μμ και την παρακολούθησαν γύρω στα 65 άτομα. Το θέμα παρουσίασε η Πρόεδρος της Επιτροπής Μαιών κα Νίκη Παναγιώτου. Η εκδήλωση είχε εορταστικό χαρακτήρα αφού με την συνένεση του Διευθυντή του Μάτσα, δόθηκαν δώρα μητρικού θηλασμού στις μητέρες καθώς επίσης ζεστό ρόφημα και μπισκότα από εταιρίες που στήριξαν την εκδήλωση μας. Όλες οι εκδηλώσεις τελούσαν υπό την αιγίδα του Υπουργείου Υγείας και στέφθηκαν με πλήρη επιτυχία.

18^{ON} ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗΣ

Το 18^{OV} Παγκύπριο Συνέδριο Νοσηλευτικής και Μαιευτικής ΠΑΣΥΝΜ, πραγματοποιήθηκε στο Hilton Park Λευκωσία, στις 25 -26 Νοεμβρίου 2011 με θέμα «Νοσηλευτική και Μαιευτική: Γέφυρα πρόσβασης στις Υπηρεσίες Υγείας». Στην μαιευτική σύνοδο παρουσιάστηκαν πέντε θέματα τα οποία παρακολούθησαν πέραν των 250 συνέδρων.

- Διεθνείς πολιτικές για μητρικό θηλασμό. Πόσο ενήμεροι είναι οι επαγγελματίες υγείας; *Νίκη Παναγιώτου*
- Η αποτελεσματικότητα των σχολικών προγραμμάτων στην πρόληψη της εφηβικής εγκυμοσύνης. *Σαζού Μυροφόρα*
- Η ψυχική υγεία εγκύων γυναικών με ιστορικό υπογονιμότητας. *Ταουσάνη Ελευθερία, Μωραΐτου Μάρθα*
- Χρήση των βιταμινών C και E στην πρόληψη της προεκλαμψίας. *Λουκά Σοφία*
- Ο ρόλος των μαιών στην αξιολόγηση της καταθλιπτικής συμπτωματολογίας κατά τη

λοχεία. Ταουσάνη Ελευθερία, Μωραΐτου Μάρθα

Μεγάλη τιμή για τον μαιευτικό κόσμο και με ιδιαίτερη χαρά φιλοξενήθηκε στο συνέδριο η κα Όλγα Γκουνή η οποία είναι Προγεννητική ψυχολόγος και εκπαιδευτρια, πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης Προγεννητικής και Περιγεννητικής Ψυχολογίας και Ιατρικής. Η κα Γκουνή παρουσίασε και τις δυο μέρες του συνεδρίου εργαστήριο μαιευτικής με θέμα: «Για να είναι η εγκυμοσύνη και ο τοκετός μια ευχάριστη εμπειρία ζωής», κάτι το πρωτοποριακό και ιδιαίτερα ενδιαφέρον για την επαγγελματία μαία.

Η μαιευτική σύνοδος κατέληξε στα ακόλουθα συμπεράσματα και εισηγήσεις:

- Οι διεθνείς πολιτικές που αφορούν στο μητρικό θηλασμό απαραίτητα θα πρέπει να εφαρμοστούν από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Οι επαγγελματίες υγείας και ειδικότερα οι Μαιές θα πρέπει να ενημερώνονται και να εκπαιδεύονται στα δέκα βήματα του μητρικού θηλασμού. Ο θηλασμός είναι μια επένδυση τόσο στην υγεία όσο και στην οικονομία και στην κοινωνία γενικότερα.
- Η αύξηση της σεξουαλικής δραστηριότητας στην εφηβική ηλικία επιφέρει ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες (γεννήσεις ή αμβλώσεις) και αυξημένα ποσοστά σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων. Σύμφωνα με τα πρόσφατα ερευνητικά ευρήματα η εφαρμογή προγραμμάτων αγωγής υγείας και σεξουαλικής αγωγής είναι απαραίτητη.
- Η προεκλαμψία θέτει σε κίνδυνο τις γυναίκες και τα έμβρυα. Η συμπληρωματική χρήση βιταμινών Γ και Ε δεν φαίνεται να είναι αποτελεσματική στην πρόληψη της προεκλαμψίας. Μόνο μία έρευνα κατέδειξε ότι υπάρχει βελτίωση. Το θέμα χρήζει περαιτέρω μελέτης.
- Η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή έχει επιπτώσεις στη ψυχική υγεία ορισμένων εγκύων γυναικών με ιστορικό υπογονιμότητας. Αυτές οι γυναίκες χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοπεποίθηση, αυξημένο το αίσθημα κριτικής του εαυτού και αυξημένες φοβίες ιδιαίτερα στο 3ον τρίμηνο εγκυμοσύνης. Με τη βοήθεια των Μαιών η πλειονότητα τέτοιων γυναικών βιώνουν ομαλή εγκυμοσύνη.
- Όταν παρατηρηθεί κατάθλιψη κατά το 3ον τρίμηνο εγκυμοσύνης τότε υπάρχει πιθανότητα αυξημένων ποσοστών επιλόχειου κατάθλιψης στο 2ο μηνιά της λοχείας. Η Μαία μπορεί έγκαιρα να αναγνωρίσει τα σημεία κατάθλιψης κατά την εγκυμοσύνη. Σημαντική βελτίωση παρατηρείται με συμμετοχή σε μαθήματα ψυχοπροφύλαξης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΑΙΩΝ/ΜΑΙΕΥΤΩΝ ΠΑΣΥΝΜ

Η ετήσια ενημέρωση είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα: http://www.cyna.org/mw_site/index.htm